

Pravo na život kakav želimo – pitanje prava na abortus u Crnoj Gori

autorka: Katarina Vujović

Posljedice selektivnih abortusa se već odražajavu na demografiju cjelokupnog crnogorskog društva, pa Crnoj Gori danas nedostaje više hiljada žena u reproduktivnoj dobi.

Temeljno ljudsko pravo na siguran i legalan abortus, koje je zaštićeno brojnim međunarodnim i regionalnim pravnim aktima o ljudskim pravima, kao i ustavima tek nekih od država širom svijeta, u posljednje vrijeme je u mnogima od njih dovedeno u pitanje. Počev od Poljske, preko Mađarske, Hrvatske, pa sve do SAD-a, što je ovu temu visoko lansiralo u fokus globalne javnosti, pa tako i crnogorske.

Kako smo uopšte došli do ovoga u 21. vijeku? Izgleda da je razlog tome to što su progresivne politike izgubile bitku sa populističkim, koje su sve više u porastu širom svijeta.

Ono što je zajednički imenitelj takvih politika je mantra o ugroženosti „tradicionalnih vrijednosti“, kao i „slobode govora“ neokonzervativaca. Koristeći se tekovinama tzv. „slobodnog svijeta“, zapravo žele takvo društvo srušiti iznutra, smatrajući mnoge osvojene slobode „dekadentnim“ i onemogućiti većem broju ljudi „življiv život“ (Džudit Batler). Ukipanjem prava na siguran i legalan abortus ne ugrožavaju samo zdravlje i prava žena i njihovu poziciju u društvu, već kompletno društvo i pitanje sloboda za sve.

Populističke politike su obično usko vezane za religiju, koja sve više iz pozicije meke moći koju ima, prelazi u realnu moć političkog odlučivanja, kakav je slučaj svuda gdje se razmatra ukidanje prava na abortus i tamo gdje je to već učinjeno.

Religijske vrijednosti, posebno u slučaju tri glavne monoteističke religije, duboko su patrijarhalne, sa muškim modelom boga, koje često znaju biti i mizogine. Sve tri religije, od trenutka svog nastanka do današnjih dana, učinile su nemjerljivu štetu čitavom ženskom rodu i bile glavne predvodnice organizovane represije žena kroz istoriju. One i dalje čine okosnicu kolektivnih identiteta, generišući na taj način sve potencijalne krize, koje se u glavnom zasnivaju na polarizaciji „Mi“ i „Oni“.

Crna Gora po Ustavu je sekularna država, ali pitanje religije unutar nje je izuzetno kompleksno.

Crkva u Crnoj Gori

Iako multikonfesionalna, većinsko stanovništvo (cca 72%) je pravoslavne vjeroispovijesti, koje većim dijelom pripada i podržava Srpsku pravoslavnu crkvu (SPC). Pored SPC, koja je kanonski priznata od Vatikanske patrijaršije 1922. godine, nakon osnivanja Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca (od 1929. godine preimenovane u Kraljevinu Jugoslaviju), u Crnoj Gori djeluje i

Crnogorska pravoslavna Crkva (CPC). Osnovana je 1993. godine na Cetinju (prijestonica Crne Gore), u želji da se obnovi njena nekadašnja autokefalnost, koja je zvanično priznata 1883. godine, dok njena nezavisnost traje još od 1766. godine. Pouzdanih podataka koliko vjernika podržava CPC nema, jer na posljednjem popisu (2011) nije bilo uključeno pitanje pripadnosti određenoj (srpskoj ili crnogorskoj) crkvi.

Pravoslavna crkva je organizovana po teritorijalnoj, odnosno administrativnoj tj. državnoj osnovi i njen status potvrđuje Vasiljenska patrijaršija. Kralj Aleksandar Karađorđević je patrijaršiji uputio zahtjev za osnivanje Srpske pravoslavne crkve po osnivanju Kraljevine SHS (prve Jugoslavije) 1918. godine. Tada je Crna Gora izglasavanjem na nelegalnoj Skupštini i vojnom okupacijom srpske vojske, nasilno pripojena Srbiji, a Crnogorska crkva, koja je bila definisana kao zvanična crkva Ustanovom Crne Gore iz 1903. godine, postala je dio SPC, zajedno sa ostalim crkvama iz okruženja (makedonskom, dalmatinskom itd.)

Sa izbijanjem jugoslovenske krize početkom 1990ih i ratnih sukoba koji će uslijediti, SPC uzima aktivno učešće u mobilizaciji ratne pripremljenosti, kroz ratnohuškačke izjave od strane njenih visokih sveštenika, kao i blagosiljanjem oružja i pravojnih formacija, koje su vršili genocid nad „drugima“, podržavajući i davajući utočištve ratnim zločincima poput Ratka Mladića, Radovana Karadžića i drugih.

U Crnoj Gori je tada dolazilo do ozbiljnih sukoba, koji na sreću nijesu eksalirali. U pokušaju da unesu crnogorsku zastavu u Cetinjski manastir, nekoliko građana je bilo brutalno pretučeno, što je izazvalo veliki revolt Cetinja. Zbog tih događaja tadašnji mitropolit SPC u Crnoj Gori Amfilohije je pozvao ratnog zločinca Željka Ražnatovića Arkana, da štiti Cetinjski manastir sa svojim paravojnim jedinicama.

Zvanična crnogorska zastava će do danas ostati nepoželjna u SPC, kao i sveštenstvo CPC, dok će svaki veći vjerski praznik i crkveno služenje biti održavano uz prisustvo policije.

Najkontraverzni slučaj se dogodio 4. i 5. septembra 2021. godine pri ustoličenju novog mitropolita Joanikija II u Cetinjskom manastiru. Ovom činu su se usprotivili mnogobrojni građani, koji su zahtjevali da se ta ceremonija odigra u hramu koji je podigla SPC u Podgorici, nedozvoljavajući da se taj čin desi u Cetinjskom manastiru, koji je osnovao vladar Crne Gore Ivan Crnojević, osnivač Crnogorske crkve. Građani su postavili barikade, ali uz upotrebu prekomjerne policijske sile, građani su rastjerani, a mitropolit Joanikije II u pratnji patrijarha SPC Porfirija je do Cetinjskog manastira došao helikopterom i uz pratnju specijalnih policijskih jedinica.

Ovome svemu prethodilo je izglasavanje Zakona o slobodi vjeroispovijesti i pravnom statusu vjerskih zajednica krajem 2019. godine, kojim bi se ujedno i regulisalo pitanje vlasništva nad sakralnim objektima. SPC se usprotivila ovom Zakonu, tumačeći ga kao pokušaj oduzimanja

„svetinja“ od nje, pa je tako pokrenula tzv. protestne litije, pozvavši vjernike na ulice da ih podrže. Protesi su bili masovni i trajali su sve do parlamentarnih izbora krajem avgusta 2020. godine, kada je došlo do smjene vlasti. Nova vlada je formirana u manastiru i prvi zadatak koji je morala da obavi su izmjene Zakona o vjeroispovijesti, kojim je SPC zadržala dotadašnji superioran položaj i imovinu, ali i stekla mnogo veće političke moći, dobivši čak mjesta i u mnogim odborima za svoje predstavnike. Čak se i Jakov Milatović, Ministar ekonomskog razvoja Vlade, koju je Parlament nedavno oborio, po pitanju demografske politike konsultovao sa samim mitropolitom SPC-a Joanikijem II, istakavši „predočio sam mu dodatne mjere koje će Vlada preduzeti u cilju unapređenja nataliteta. Vjerske zajednice su nam snažni partneri na ovom putu“.

Kada predstavnici vjerskih zajednica utiču na procese odlučivanja, uznemirenost javnosti je opravdana, posebno žena. Reagujući na inicijativu Vrhovnog suda u SAD-u, koji želi da poništi pravo na abortus, oglasio se i mitropolit Joanikije II izjavom da je „poništavanje prava na abortus glas ljudskog razuma i savjesti“.

S obzirom da je SPC direktno uticala na demokratske izbore u Crnoj Gori 2020. godine i da se vrlo vješto služi demokratskim procesima, ovakve izjave izazivaju opravdani strah da će SPC svojim uticajem postati još ozbiljnija prijetnja demokratskim vrijednostima, među kojima se nalazi i pravo na abortus.

Zakon koji reguliše prava na abortus u Crnoj Gori je liberalan i dobar. Zapravo, tema prava na abortus u Crnoj Gori uopšte ne bi ni bila u fokusu javnosti, da svako malo SPC je ne plasira svojim problematičnim izjavama, koje to pravo dovode u pitanje.

Pravna regulativa u Crnoj Gori po pitanju abortusa (Zakon o uslovima i postupku za prekid trudnoće Vlade Crne Gore)

Žene u Crnoj Gori, odnosno tadašnjoj kraljevini Jugoslaviji, mogle su obaviti abortus tek od 1929. godine, kada je prvi put zakonski regulisano pravo na prekid trudnoće i to samo u slučaju medicinskih razloga. Zbog povećanog broja ilegalnih abortusa, na 17. kongresu jugoslovenskih ljekara 1935. godine je upozorenje na ovaj problem i usvojena je odluka da se zahtjeva njegova legalizacija.

Nakon Drugog svjetskog rata konstituisana je Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija (SFRJ), u kojoj su kao republike svoj status povratile Bosna i Hercegovina, Makedonija i Crna Gora, koje su se do tada nalazile u sastavu Srbije. Pored toga što je SFRJ konstituisana kao državna zajednica ravnopravnih naroda, 1946. godine ustavno su izjednačene i žene sa muškarcima, koje su tada osvojile pravo glasa.

Krivičnim zakonikom iz 1951. godine, a zvanično uredbom iz 1952. abortus je konačno dekriminilizovan, da bi 1960. bila dodata i osnova „teške lične, porodične ili materijalne prilike“ u pravo na abortus po ličnom zahtjevu.

_ Kada predstavnici vjerskih zajednica utiču na procese odlučivanja, uz nemirenost javnosti je opravdana, posebno žena _

U Ustavu donešenom 1974. godine pravo na slobodu rađanja je i ustavno zaštićeno Članom 191. koji definiše da je „Pravo čoveka da slobodno odlučuje o rađanju dece. Ovo pravo se može ograničiti samo radi zaštite zdravlja“, da bi 1977. godine abortus bio dozvoljen bez ograničenja do 10. gestacijske starosti.

Aktuelni zakon u Crnoj Gori, kao samostalnoj državi od 2006. godine, po svojim odredbama je dosta sličan sa zakonima koji su na snazi i u ostalim bivšim republikama Jugoslavije, kao i u većini bivših socijalističkih zemalja (izuzev Poljske) i prilično je liberalan.

Zakon predviđa da se prekid trudnoće može obaviti uz pisani zahtjev do desete sedmice, bez dodatnih procedura, koje podrazumijevaju komisije, obavezno savjetovanje ili rok koji mora proći između savjetovanja i prekida trudnoće. Nakon vremenskog ograničenja od 10 sedmica, zakon predviđa prekid u slučaju da se na osnovu medicinskih indikacija utvrdi da se na drugi način ne može spasiti život ili otkloniti teško narušavanje zdravlja žene za vrijeme trudnoće, porođaja, ili poslije porođaja; da na osnovu medicinskih indikacija može očekivati da će se dijete roditi sa teškim tjelesnim ili duševnim nedostacima; da je do začeća došlo u vezi sa izvršenjem krivičnog djela; kao i u slučaju da bi žena u toku trudnoće ili poslije porođaja mogla doći u teške lične ili porodične prilike.

Važno je istaći da Zakon o uslovima i postupku za prekid trudnoće ne propisuje niti štiti parvo ljekara na priziv savjesti. Malobrojni ginekolozi koji ulažu prigovor savjesti to uglavnom čine na osnovu slobodne interpretacije ustavne odredbe u članu 48. koji glasi: "Svako ima pravo na prigovor savjesti. Niko nije dužan da protivno svojoj vjeri ili ubjedjenju ispunjava vojnu ili drugu obavezu koja uključuje upotrebu oružja".

Prema posljednjim dostupnim podacima Instituta za javno zdravlje Crne Gore (IZJZCG) ukupan broj namjernih abortusa u 2020. godini iznosio je 359 (004-medicinski pobačaj po MKB-10), a broj namjernih abortusa kod djevojaka mlađih od 20 godina je 7, što predstavlja učešće od 1,95% u ukupnom broju namjernih prekida trudnoće. Statistički gledano, prema podacima kojima raspolaže IZJZCG i Klinički centar Crne Gore, evidencija prekida trudnoće u Crnoj Gori je u padu, kako po broju registrovanih (u evidenciji navode da je 2015. godine izvršen 1601. abortus, dok taj broj u 2021. iznosi 714) , tako i po metodologiji komparacije broja prekida u odnosu na 1000 porođaja. Prethodne godine on je iznosio 142 prekida, dok je 2000. godine bio

301 na 1000 porođaja. U regionu najnižu stopu prethodne godine je imala Hrvatska 85, a najviše Srbija 302, dok je ta stopa u EU 210.

Ono po čemu se Crna Gora godinama nalazila na samom vrhu liste zemalja, zajedno uz Albaniju, Azerbejdžan i Jermeniju, prema nalazima Populacijskog fonda Ujedinjenih nacija (UN) iz 2012. godine, jeste najveći disbalans među novorođenčadima muškog i ženskog pola. Da postoji ozbiljan problem crnogorske zdravstvene vlasti priznale su tek nakon upozorenja Savjeta Evrope koji je 2012. godine, nakon istraživanja Populacionog fonda UN-a, zatražio istragu u Crnoj Gori po pitanju selektivnih abortusa.

_ Važno je istaći da Zakon o uslovima i postupku za prekid trudnoće ne propisuje niti štiti parvo ljekara na priziv savjesti. _

Selektivni abortusi u Crnoj Gori

U Crnoj Gori se u prosjeku rađa 110 dječaka na 100 novorodjenih djevojčica, dok 100 na prema najviše 106 odgovara prirodnom prosjeku. Posljedice selektivnih abortusa se već odražavaju na demografiju cijelokupnog crnogorskog društva, pa Crnoj Gori danas nedostaje više hiljada žena u reproduktivnoj dobi.

Zakoni u Crnoj Gori kojima bi se spriječili selektivni abortusi su prilično dobri, od onih iz oblasti zdravstvene zaštite i prekida trudnoće, kojim se zabranjuje otkrivanje pola dijeteta do desete nedjelje odnosno, do momenta kada je legalni prekid trudnoće moguć, do zakona iz oblasti rodne ravnopravnosti i zakona o diskriminaciji, ali je uvjek pitanje njihove primjene, posebno kada je riječ o kontroli prenatalnih testova, koji su dostupni i izvan javnih zdravstvenih institucija, kao i izvan zemlje, što je najčešći izbor onih koji žele da izvrše selektivni abortus.

Podaci i upozorenje koje je iznio Savjet Evrope 2012. godine uzburkao je javnost Crne Gore. Tim povodom Centar za ženska prava je nadležnim predao peticiju sa preko 6.000 potpisa u kampanji "Neželjena" za rješavanje problema prenatalnog odabira pola. U okviru kampanje su postavili i roze spomen-ploču u Univerzitetskom parku u Podgorici 2017. godine, koja simbolizuje „Neželjenu“ i nerođenu djevojčicu, uz potresan tekst koji govori o posljedicama i razmjerama selektivnih abortusa u Crnoj Gori.

Kampanja „Neželjena“ imala je i velikog odjeka na društvenim mrežama, a o samoj kampanji aktivistkinja Centra za ženska prava Maja Raičević je rekla da „ima za cilj da pokrene društveni dijalog koji će propitivati i prevazići sisteme vrijednosti u kome ženska djeca ne uživaju jednaka prava kao muška. Ona treba da utiče na one negativne, patrijarhalne vrijednosti koje zbog tradicije muškog naslednika, devojčice stavljuju u neravnopravan položaj“. Uprkos inicijativi i pozivu na saradnju zvaničnim institucijama od strane ove organizacije, za zajednički akcioni plan, čiji bi krajnji ishod bio smanjenje ovog problema, do toga nikada nije došlo.

Stručnjaci upozoravaju da će se zemlje sa nesrazmjerno većim brojem muškaraca nego žena, kao što su Kina i Indija, suočiti sa dalekosežnim posljedicama. Pored „epidemije“ usamljenosti, rodna neravnoteža urušava tržište rada, vještački podiže vrijednost nekretnina, povećava stopu štednje a smanjuje potrošnju, istovremeno raste kriminal, trgovina ljudima i nasilje nad ženama.

Dok Crnu Goru tek čeka suočavanje sa posljedicama selektivnog abortusa, proizašlog iz patrijarhalnog diskursa, pred zvaničnim institucijama je i dalje veliki zadatak da se izbore sa i dalje aktuelnim problemom. Međutim, izjava političkih zvaničnika poput Dragana Ivanovića, u Parlamentu Crne Gore u maju 2021. godine, poslanika partije SNP (Socijalistička narodna partija), koja blisko sarađuje sa crkvom i trenutno je dio novoformirane manjinske vlade, ne uliva povjerenje da se problemu pristupa drugačije nego do sada. On je izjavio:

„Jedan kolega, poslanik je izjavio da se u Crnoj Gori sve manje rađa ženske djece. To je neki projekat koji ja iskreno osuđujem, ali to je pravo svakog građanina da on utiče na reprodukciju i pol svoje djece. Danas u Crnoj Gori i u svijetu je tehnologija takva da i to može da se dešava.“

Po svemu sudeći najveći problem u Crnoj Gori, u kojoj je već zastupljen kriminal, urušeno tržište rada i nasilje nad ženama, jeste patrijarhat, a jedan od najuticajnijih i najvažnijih promotera patrijarhalnih (konzervativnih, tradicionalnih...) vrijednosti u crnogorskom društvu bez sumnje je SPC.

Borci za tradicionalne vrijednosti

Jedan od najmoćnijih kultova ličnosti u Crnoj Gori sigurno je onaj preminulog mitropolita SPCa Amfilohija, koji je predvodio litije i učestvovao u formiranju vlade nakon izbora 2020. godine.

Govorio je da žene svake godine u svojim utrobama ubiju više đece nego što su ikad pobili Hitler i Musolini, u čije je društvo čak svrstao i Josipa Broza Tita. Često je volio da „uzima Tita u usta“, posebno kada bi opravljavao crnogorski identitet, smatrajući da je nastao, kako je rekao, u „Titovom Jajcu“ (Jajce je grad u BiH đe je održano drugo zasjedanje AVNOJ-a 29.11.1943, na kojem je odlučeno da će se SFRJ izgraditi na demokratskom principu kao državna zajednica ravnopravnih naroda, među kojima je bio uključen i crnogorski, zbog čega SPC smatra Crnu Goru „komunističkom“, odnosno vještačkom tvorevinom. U pežorativnom smislu riječ „Jajce“ označava testite, prim.aut). Išao je čak i dalje od toga, nazivajući Crnogorce i Crnogorke „komunistička kopilad“.

Njegov naslijednik Joanikije II nadovezao se na taj narativ, zazivajući Crnu Goru, u jeku ruske agresije na Ukrajinu, „malom Ukrajinom“ (Vaseljenska patrijaršija 2019. godine je priznala autokefalnost ukrajinske crkve u odnosu na Moskovsku patrijaršiju, kojoj je SPC naklonjena, a izraz „mala Ukrajina“ referiše i na izraz „mali Rusi“, kojim Rusija opisuje Ukrajince, prim. aut), a

crnogorski narod pečurkama, koje se pojave poslije kiše, pa su tako „kratkog daha“, brzo nestanu.

Iako paradoksal ozvuči ali Crnoj Gori jedan od najosporovanijih identiteta je upravo crnogorski. Najdalje u njegovom osporavanju je otišao književnik Milutin Mićović, brat mitropolita Joanikija II u svojoj knjizi „Luče u tami Crne Gore“, za koju je ove godine dobio najveću književnu nagradu u Crnoj Gori „Miroslavljevo Jevanđelje“, u kojoj navodi:

„Od Srba su nastajali srpski Muslimani, srpski Hrvati, pa i srpski Albanci. To je tema Gorskog vjenca i Luče – otpadništvo od svog porijekla, otpadništvo od istine, otpadništvo od svjetlosti, i pad u bezobrazije, smrtni zaborav i izdajstvo“..... „A kad Crnogorci isprazne iz sebe svoj duhovni sadržaj, koji drži nacionalno-kulturna matrica srpstvo, postaju - niko, ili nula-ljudi. To je ontološki i matematički tačno, a empirijski vrlo provjerljivo. Nula od čovjeka, nule od ljudi“.

Snažan kult tradicije, jak uticaj crkve, duboka socijalno-ekonomска kriza, identitetska reakcija na globalizaciju i trend kulturne hegemonije, ratne traume itd. plodan su humus za oblikovanje fašisoidne društvene svijesti, koja će njenim kreatorima i ideologima omogućiti većinu neophodnu da djeluje sa pozicije demokratske legalnosti. Kada do toga dođe, prvo po pravilu stradaju „isključeni“, među kojima su pripadnici „osporavanih identiteta“, kakav je i crnogorski. Žena u takvom društvu nema autonomiju niti vlastiti, već joj ga obezbijeđuje otac ili muž. Neophodno je da budemo u stanju da prepoznamo stvarnost koja može da isključuje i da razmišljamo šta ta stvarnost proizvodi, posebno u formi nasilja nad onima koji su „isključeni“. Samo razumijevanjem i prepoznavanjem konkretnih kulturnih i istorijskih manifestacija antagoniziranja, kao što su klasno raslojavanje, seksizam, rasizam, nacionalizam, homofobija, mizoginija, možemo se konkretno suprostaviti takvim tendencijama.

Da li je ugrožen status prava na abortus danas u Crnoj Gori?

Za sada pravo na abortus u Crnoj Gori nije ugroženo, ali se i dalje djevojčice rađaju u znatno manjem broju u odnosu na dječake.

Edukacija, senzibilizacija i emancipacija društva su rješenja koja daju dugoročne rezultate, a odgovornost da se takve mjere sprovedu leži na zvaničnim institucijama. Međutim, za sada još uvijek nema adekvatnog programa i odgovora na inicijative koje dolaze iz civilnog sektora tim povodom, posebno kada je riječ o školskom programu kao što je „Zdravi stilovi života“, koji bi uključio i pitanje seksualnog i reproduktivnog zdravlja između ostalih. Sa mnogo više ozbiljnosti se od strane zvaničnika razmatralo uvođenje vjeronauke u škole.

Uz izostanak adekvatne reakcije države i prisustvo crkve u svim društvenim poljima, razloga za zabrinutost svakako da ima.

Čak se i u nedavno emitovanoj emisiji javnog servisa Crne Gore 16. maja na temu prava na abortus (sporne najave koja joj je prethodila „Pravo na abortus – DA ili NE?“, koju su ubrzo zbog reakcija javnosti promijenili u „Abortus – od ustavnog prava do tabu teme“), među sagovornicima koji su bili pozvani da govore o toj temi našao i predstavnik SPC Gojko Perović. U ovoj emisiji su opravdano učestvovali predstavnici iz struke medicine, prava i feminističkog aktivizma, ali prisustvo sveštenog lica je izazvalo revolt, pa je tako došlo do protesta ispred zgrade televizije, u kome su učestvovali grupe aktivistkinja i građanka.

U svom zvaničnom saopštenu su navele:

„Suprotstavljujući se neznanju, bahatosti, neosvješćenosti, bezobrazluku i nekulturi svojstvene onima koji su ubijedeni da odlučuju u tuđe ime, građanke Crne Gore su skrenule pažnju da su u priči o oduzimanju prava ženama da odlučuju o svom tijelu najglasniji muškarci, i to najčešće oni koji su se zavjetovali na celibat. Ko bi više znao o trudnoći, abortusu i rađajnju nego oni koji to nikada nisu iskusili, šovinisti, oni koji su osveštavali oružje, prikrivali pedofiliju u svojim redovima, spremni da zabrane abortus ali ne i da osude stradanje nevinih žrtava među kojima je najviše žena i djece“.

Aktivistkinje su poručile da svaka osoba ima pravo da sa svojim tijelom i životom radi šta želi i smatra najboljim u tom trenutku i da crkva neće umjesto nje odučivati, kao i da parola “Vi nijeste za život, vi ste za kontrolu i moć” nikada nije bila važnija i da borba za to i dalje traje, kako se Crna Gora ne bi pretvorila u roman Margaret Atvud a žene u poslušne sluškinje.

Njihov protest izazvao je salve mizogenih uvreda na društvenim mrežama od strane neokonzervativaca, a takva kampanja i dalje traje. Komentar upućen jednoj od aktivistkinja sa protesta pokrenuo je inicijativu na društvenim mrežama kako bi se skrenula pažnja Savjetu Evrope, na čiju odgovornost potpisnici pozivaju zbog podrške evropskom putu Crne Gore, ali i zbog saznanja da je autor komentara zaposlen u toj instituciji, kao predstavnik Crne Gore.

Pored ponižavajućih poruka na račun žena, autor komentara je unižavao i državu Crnu Goru stavivši je u podređen položaj srpskoj crkvi, komentarom koji je sledeće sadrzine:

„...vrlo si neobrazovana tj. bezobrazna. Ako je SPC CRKVA SRBIJE onda je Crna Gora SRBIJA. Viđe ste na litije koliko nas je. Većina. CRNA GORA JE ZEMLJA SRBA nego smo vas pustili da znate. I ako crkva ili neko od nas kaže tebi da rodiš ima da rodiš... Nećeš se ti ništa pitat'. Ti si žena. Ti si alat.“

Protest ispred zgrade televizije izazvao je i reakciju poslanika crnogorskog Parlamenta Gorana Danilovića, predsjednika konzervativne stranke Ujedinjena Crna Gora, koji se tim povodom oglasio 17. maja autorskim tekstrom na portalu IN4S. U njemu pokušava opravdati prisustvo crkve u debatama o aktuelnom pitanju i osporiti pravo na sopstveno tijelo i abortus, kao

ekskluzivno pravo žene, koja u univerzumu nije usamljena, pozivajući se na metafizičko prisustvo Isusa i fizičko prisustvo muškarca i fetusa. Naveo je:

„Rijetke javne rasprave, poput one od sinoć na javnom servisu, unaprijed se, međutim, pokušavaju obesmisiliti uvredljivim i kalašturskim skandiranjem ili poricanjem prava da se o abortusu izjasni bilo ko nemateričan i nematričan. A matrica je jasna – navodni krik slobode vješto upakovan u pravo da odlučujemo o svom tijelu“.

Ukoliko smo sposobni da prepoznamo stvarnost koja isključuje i dovodi u pitanje osvojene i jasno definisane slobode, matrica je svakako jasna, a ona je vješto upakovana u pravo na slobodu izražavanja i vjeroispovijesti. U slučaju Crne Gore vidi se jasan primjer zloupotrebe tih prava i njihovo „selektivnoj“ primjeni od strane zaštitnika tradicionalnih, patrijarhalnih vrijednosti, koje predvodi crkva. Iako su crnogorski zakoni dobri, upitna je savjest svakog ko je nadležan da ga primjenjuje ili tumači. Kada vidimo da se to odvija i u američkom pravosudnom sistemu, sa mnogo jačim mehanizmima zaštite, konkretno u slučaju prava na abortus, svakako da imamo razloga biti uzinemireni.

Živimo u svijetu konstantih kriza, koje se uvijek prelivaju, a u posljednje vrijeme sve više ispoljavaju potencijal veće eskalacije. Tako je i pravo na abortus kao jedno od osnovnih ljudskih prava, iako u sijenci rata, ekološke i energetske krize, ekonomske recesije i problema potencijalne gladi u svijetu, postalo opet aktuelno njegovim sve većim dovođenjem u pitanje, odnosno pitanjem slobode kao takve. Borba za istu nikad nije završena, posebno kada su ženska prava u pitanju, kao i postojanje same Crne Gore. Kroz vijekove se Crna Gora borila za svoju slobodu, ali je isto tako uvijek bila na testu odgovornosti za istu, kao što je i sada. Da li ona kao država ima pravo na sopstvenost i odlučivanje, kao i njene građanke po pitanju svojih tijela i izbora – svakako da ima! Ali su uvijek prinuđeni da ga brane.

Kao što je to lijepo opisao crnogorski pjesnik Mladen Lompar, u svojim stihovima - nema posljednjeg boja kada si vječita meta.